

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості мислення у дітей старшого дошкільного віку із загальним
недорозвиненням мовлення II рівня

Виконала студентка групи СО-4
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Шелестова Анастасія Олегівна
Керівник: Лупінович С. М.
Рецензент: Ніколенко Л. М.
Нормоконтроль __Юлія КЛОЧКОВА

Запоріжжя
2021 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 35 с., 6 табл., 3 рис., 40 джерел, 3 додатки.

Об'єкт дослідження: мислення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня.

Предмет дослідження: визначення особливостей мислення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці особливостей мислення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня.

Методи дослідження: описовий, порівняльний.

Діти дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення мають порушення не тільки мовленнєвої діяльності, але й інших психічних процесів. Мислення не є виключенням. Порушення відмічаються за всіма видами мислення. Так як рівень розвитку мислення є дуже важливим для навчальної діяльності та життєдіяльності дитини в цілому, то методи корекції цього психічного процесу все частіше розглядаються у науковій літературі.

МИСЛЕННЯ, ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ, СТАРШІЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, ЛОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ, ШВИДКІСТЬ МИСЛЕННЯ, УЗАГАЛЬНЕННЯ, ПСИХІЧНИЙ ПРОЦЕС

ВСТУП

У наш час проблеми розвитку мовлення стають дедалі актуальнішими. Все більше дітей мають різні порушення мовленнєвої діяльності, які мають змогу спричиняти порушення інших психічних процесів та розвитку дитини в цілому. Мова йдеться про такий психічний процес як мислення.

Мислення – це психічний процес, який допомагає особистості аналізувати отримані знання і досвід, планувати та впорядковувати в думках явища та предмети, які її оточують. Рівень розвитку мислення дошкільника забезпечує успішність оволодіння дитиною освітньою програмою в дитячому садку і в подальшому шкільному навчанні. Проблема розвитку мислення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення є недостатньо вивченою у сучасній спеціальній педагогіці і психології. Це дає нам підстави теоретично та емпірично дослідити особливості їх мислення та шукати у подальшому шляхи його розвитку. Все це зумовлює актуальність теми дослідження «Особливості мислення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня».

Проблему розвитку мислення у дошкільному віці розглядали багато зарубіжних та українських вчених. Серед них: Л. Венгер, Л. Виготський, І. Гаврилова, П. Гальперін, О. Запорожець, С. Ладивір, Г. Люблінська, С. Новосолова, М. Поддяков, В. Поліщук, О. Проскура, С. Чупахіна та інші. У своїх роботах дослідники зазначали особливості розвитку окремих видів мислення у дошкільному віці (творче, логічне, наочно-образне тощо) та шляхи його корекції.

Проблеми розвитку мовлення дітей із загальним недорозвиненням мовлення знайшли відображення у працях зарубіжних та українських науковців: Л. Андрусішиної, Л. Ефименкової, Н. Жукової, Н. Ільїної, Р. Лалаєвої, Р. Левіної, О. Марценюк, Н. Нікашина, Ю. Рібцун,

Н. Серебрякової, Л. Спірової, Л. Трофіменко, Т. Філічевої, Т. Фотекової, В. Чайко та інші.

Вивченням особливостей пізнавальних процесів старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення займалися такі вчені як: С. Кондукова, Р. Левіна, І. Мартиненко, І. Марченко, О. Мастюкова, М. Хватцев, С. Шаховська. Науковці зазначали, що через порушення другої сигнальної системи дітей із загальним недорозвиненням мовлення виникають порушення у другій системі – пізнавальній сфері.

Особливості мислення старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення розглядали в своїх працях І. Брушневська, І. Власенко, Ю. Рібцун, Т. Філічева, В. Чайко, Г. Чіркїна та інші. Науковці зазначають, що діти дошкільного віку мають особливості мислення: в них переважає словесно-логічне мислення. Без корекційного навчання такі діти мають проблеми з аналізом, узагальненням та порівнянням.

Об'єкт дослідження: мислення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня.

Предмет дослідження: визначення особливостей мислення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальному визначенні особливостей мислення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня.

Завдання дослідження:

1. На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної та соціально-психологічної літератури уточнити поняття «мислення», «мислення як психічний процес».

2. Дослідити стан розробленості теорії та практики діагностики особливостей мислення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення II рівня.

3. Виявити особливості мислення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня та розробити рекомендації для вихователів щодо розвитку їх мислення.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення, аналіз та узагальнення теоретичного матеріалу); емпіричні (метод експерименту); статистичні (кількісна і якісна обробка даних). Використані методики: «Нісенітниця» (Р. Немов), «Відтвори малюнки» (Р. Немов), «Вивчення швидкості мислення» (Т. Корнілова, С. Смирнова).

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять:

- вчення про загальні та специфічні особливості порушеного розвитку (В. Лубовський, В. Чайко, Ж. Шиф);
- вчення про співвідношення мислення і мовлення (І. Брушневська, Л. Виготський, Ю. Рібцун);
- вчення про методи комплексної діагностики і корекції порушень мовленнєвого розвитку дітей (І. Брушневська, Л. Волкова, Р. Лалаєва, В. Лубовський, О. Лурія, С. Максименко, О. Мастюков, В. Чайко);
- концепція про структуру мовних знань, механізми їх засвоєння та особливості оволодіння мовленнєвою діяльністю на практичному рівні в процесі нормального і порушеного онтогенезу (І. Брушневська, М. Жинкін, Р. Левіна, О. Леонтєв, С. Максименко, Ю. Рібцун);
- вчення про розумову діяльність дітей дошкільного віку (Г. Антонова, О. Дяченко, І. Гаврилова, В. Іванова, В. Кондратова, О. Лаврова, С. Ладивір, Г. Люблінська, Н. Менчинська, О. Миргород, С. Новосьолова, Р. Овчарова, В. Поліщук, О. Проскура, С. Чупахіна);
- теорії про інтелектуальні здібності дошкільників (Д. Богоявленська, А. Зак, Т. Землянухіна, М. Поддяков, О. Поддяков, В. Поліщук, А. Симановський,).

Структура роботи: вступ, два основних розділи, висновки, список використаної літератури, додатки.

ВИСНОВКИ

1. Отже, нами були теоретично уточнені та експериментально перевірені особливості мислення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня. На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної та соціально-психологічної літератури були уточнені поняття «мислення», «мислення як психічний процес. Таким чином, мислення є процесом відображення об'єктивної реальності та має такі властивості як: просторово-часова структура, часова модальність та інтенсивність. Можна виділити такі види мислення як: логічне, наочно-дійове, наочно-образне, творче, критичне, словесно-логічне, репродуктивне, продуктивне, теоретичне, практичне, інтуїтивне та аутистичне. Мислення співвідноситься з іншими пізнавальними процесами. Такими як: уява, увага, мовлення, пам'ять та сприйняття.

2. Дослідивши стан розробленості теорії та методики діагностики особливостей мислення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення II рівня, виснуємо, що ця проблема є дуже актуальною у наш час, бо діти із загальним недорозвиненням мовлення мають порушення всіх видів мислення. Порушення спостерігаються з наочно-образним, вербальним, невербальним, понятійним, словесно-логічним та образним мисленням. Діти із загальним недорозвиненням мовлення II рівня мають складнощі з аналізом, процесом класифікації та синтезу. На даний час розроблено багато діагностичних методик для визначення рівня розвитку мислення та методів його корекції дітей із загальним недорозвиненням мовлення. В той же час, відбувається пошук нових шляхів та методів розвитку мислення.

3. В ході емпіричного дослідження, були виявлені особливості мислення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня. За результатами дослідження виявлено, що випробувані діти старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня мають

низький рівень розвитку образно-логічного, наочно-дійового мислення, швидкість мислення таких дітей також показує низькі показники. Метод математичної статистики, а саме U-критерій Манна-Уїтні вказує, що відмінності у результатах дошкільнят із загальним недорозвиненням мовлення та дошкільнят без мовленнєвих порушень мають статистичну значимість. Показники дітей із загальним недорозвиненням мовлення значно нижчі ніж у їх однолітків з нормою мовленнєвого розвитку. Згідно цього, були складені рекомендації їх батькам та вихователям щодо розвивальної роботи. Отже, доцільно для таких дітей використовувати такі методи розвитку мислення як: словесно-дидактична гра, фольклор та художня література, арт-терапія, логічні вправи, бесіди. Обов'язковим є наявність наочного та дидактичного матеріалу. Розвитком мислення дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення можуть займатися як вихователі закладу дошкільної освіти так і їх батьки.